



پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
د پیاوړتیا د فقہ و قانون
پروگرام د ماسټرۍ



امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معیشت امور علمی

احکام ثابت و متغیر حج و عمره در فقه اسلامی

(پایان نامه ماسټرۍ)

محصل: امیر محمد " منی "

استاد رهنما: دکتور نجیب الله " صالح "

سال: ۱۴۰۰ هـ ش. ۱۴۴۲ هـ ق.

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
دیارتمنت فقه و قانون
برنامه ماستری

احکام ثابت و متغیر حج و عمره در فقه اسلامی

(پایان نامه ماستری)

محصل: امیر محمد " مدنی "

استاد رهنما: دکتور نجیب الله " صالح "

سال: 1400 هـ.ش. 1442 هـ.ق.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت فقه و قانون

بورده ماستری

تصدیق نامه

حترم امیر محمد ولد علی احمد: ID نمبر SH-MSF-98-509 محصل دور هفتم فقه و قانون که رساله
 ماستری خویش را زیر عنوان: احکام ثابت و متغیر حج و عمره در فقه اسلامی
 به روز ۱۳۰۰/۱۲/۱۲ تاریخ ۱۴۰۰/۱۲/۱۲ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس
 رسمی هیات تحکیم مستحق ۸۶ (نمره به عدد) هشتاد و شش (نمره به حروف) گردید،
 وفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

عضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۲	دکتور مصباح الله عبدالباقي	عضو هیات	
۳	دکتور نجیب الله صالح	استاد رهنا و رئیس جلسه	

معاون علمی

آمر بورده ماستری

خلاصه بحث

خلاصه معرفی احکام ثابت و متغیر حج و عمره در فقه اسلامی قرار ذیل اند:

الف: احکام ثابت عبارت از احکامی اند که قابلیت زایل شدن، تغییر و تبدیل را ندارند، بلکه از همان روزی که الله متعال آنها را واضح ساخته اند، به همان حالت تا روزی قیامت باقی اند و به شک کردن شک کننده، آن احکام زایل نمی گردند. احکام متغیر عبارت از احکامی اند که نظر به مقتضای زمان، مکان، اشخاص و حالات، به همراه تحقق یافتن مقاصد عمومی شریعت، اساسات کلی آن و رعایت حوادث، پیشامد و مناسبت در قالب شریعت از مجتهدین مذهب حل و پاسخ آنها صورت می گیرند.

ب: حج عبارت از قصد مکان مخصوص، در وقت مخصوص، برای قیام به اعمال مخصوص با شرایط مخصوص. عمره عبارت از طواف کعبه و سعی بین صفا و مروه در حالت احرام و با نیت حج.

ج: ارکان، شرایط، واجبات و موافقت حج و عمره در فقه اسلامی: احکام ثابت حج و عمره روی این موارد عبارت از ارکان، شرایط فرضیت، شرایط صحت، واجبات و موافقت زمانی و مکانی حج و عمره می باشد. اما احکام متغیر حج و عمره روی این موارد عبارت اند از حکم حج سریع، حج با مال ربوی، حج نیابتی، برخی از مسائل میقات از قبیل اینکه جده میقات است، محاذات در میقات جائز است و غیره.

د: اعمال ثابت حج عبارت از بستن احرام، طواف، سعی بین صفا و مروه، وقوف به عرفه، گذراندن شب در مزدلفه بعد از پایان شدن از عرفات، رمی جمرات، سپس حلق و تقصیر موی سر، گذراندن شب های تشریق در منی و هدیه است. اعمال عمره: عبارت از احرام، طواف، سعی بین صفا و مروه، سپس حلق و تقصیر است.

ح: اعمال متغیر حج و عمره عبارت از احرام بستن با ازار خیاطی شده، استفاده از صابون، شامپو و اشیای معطر در حالت احرام، طواف و سعی در حالت سواره بر ماشین های برقی، رفتن به عرفات بوسیله طیاره و امثال آن، جمع کردن نماز قبل از رسیدن به مزدلفه، رمی جمرات از منزل های بالا، حلق و تقصیر با وسایل برقی معاصر، وکالت در خریدن هدیه و ذبح آن، گرفتن اجرت و معاش برای اشخاص که حجاج را رهنمای می کنند و غیره.

فهرست مطالب

مقدمه.....

1

تمهید

معرفی احکام ثابت و متغیر همراه ویژگی ها و فواید شان

مطلب اول: تعریف احکام ثابت و

متغیر.....6

مطلب دوم: ویژگی های احکام ثابت و

متغیر.....9

مطلب سوم: فواید تقسیم احکام شرعی به ثابت و

متغیر.....11

فصل اول

عمومیات

مبحث اول: تعریف حج و

عمره.....14

مطلب اول: تعریف

حج.....14

مطلب دوم: تعریف

عمره.....15

مطلب سوم: تفاوت میان حج و

عمره.....16

مبحث دوم: حکم و مشروعیت حج و عمره، تاریخ فرضیت حج و فضیلت

آنها.....17

مطلب اول: حکم و مشروعیت

حج.....17

مطلب دوم: حکم و مشروعیت

عمره.....21

مطلب سوم: تاریخ فرضیت

حج.....23

مطلب چهارم: فضیلت حج و

عمره.....25

مبحث سوم: اهداف حج و عمره، حکمت های آنها، آثار و آداب

آنها.....30

مطلب اول: اهداف حج و

عمره.....30

مطلب دوم: حکمت های حج و

عمره.....33

مطلب سوم: آثار حج و

عمره.....35

مطلب چهارم: آداب حج و

عمره.....38

فصل دوم

ارکان حج، شرایط، واجبات و مواقیت آن در فقه اسلامی

مبحث اول: احکام ثابت حج و عمره روی این موارد در فقه

اسلامی.....41

مطلب اول: ارکان

حج.....41

مطلب دوم: شرایط فرضیت حج در فقه

اسلامی.....41

مطلب سوم: شرایط صحت حج در فقه

اسلامی.....46

مطلب چهارم: واجبات

حج.....48

مطلب پنجم: مواقیت حج و

عمره.....50

فرع اول: مواقیت زمانی حج و

عمره.....51

فرع دوم: مواقیت مکانی حج و

عمره.....54

مبحث دوم: احکام متغیر حج و عمره روی این موارد در فقه

اسلامی.....60

مطلب اول: حکم حج

سریع.....60

مطلب دوم: حکم حج با مال

ربوی.....64

مطلب سوم: حکم حج

نیابتی..... 67

مطلب چهارم: احکام متغیر حج و عمره در

میقات..... 70

فرع اول: آیا جده میقات

است؟..... 70

فرع دوم: حکم محاذات در

میقات..... 72

فرع سوم: کدام میقات ها در محاذات مراعات

گردد؟..... 74

فرع چهارم: کیفیت محاذات در

میقات..... 75

فرع پنجم: موضوع احرام در صورت جهل از

محاذات..... 76

فرع ششم: حکم تجاوز از میقات بدون

احرام..... 77

فصل سوم

مناسک و اعمال حج و عمره

مبحث اول: احکام ثابت حج و عمره روی این موارد در فقه

اسلامی..... 78

مطلب اول:

احرام..... 78

مطلب دوم:

81.....تلبیه

مطلب سوم:

83.....طواف

مطلب چهارم:

88.....سعی

مطلب پنجم: وقوف به

91.....عرفات

مطلب ششم: گذراندن شب در

93.....مزدلفه

مطلب هفتم: رمی

95.....جمرات

مطلب هشتم: حلق و تقصیر کردن

98.....موی

مطلب نهم: گذراندن شب های تشریق در

99.....منی

مطلب دهم:

99.....هدیه

مطلب یازدهم: مناسک و اعمال

102.....عمره

مبحث دوم: احکام متغیر حج و عمره روی این موارد در فقه

111.....اسلامی

مطلب اول: احکام متغیر احرام در فقه

اسلامی.....111

فرع اول: حکم احرام بستن با ازار خیاطی

شده.....111

فرع دوم: حکم کسی که یکی از ممنوعات احرام را مرتکب می شود و فدیة

آن.....117

فرع سوم: حکم استفاده از صابون، شامپو و اشیای معطر در حالت

احرام.....120

فرع چهارم: حکم استفاده زن از چیزی که دم حیض او را در حالت احرام قطع می

کند.....121

فرع پنجم: حکم استفاده از جراب در حالت

احرام.....122

مطلب دوم: حکم طواف در حالت سواره بر ماشین های

برقی.....123

مطلب سوم: حکم سعی در حالت سواره بر ماشین های

برقی.....128

مطلب چهارم: احکام متغیر حج در

عرفات.....128

فرع اول: افاضه از عرفه قبل از غروب آفتاب، برای کسی که روز را در آنجا سپری

کرد.....128

فرع دوم: رفتن به عرفات بوسیله طیاره و امثال

آن.....130

مطلب پنجم: حکم جمع کردن نماز قبل از رسیدن به
مزدلفه.....132

مطلب ششم: احکام متغیر حج در رمی
جمرات.....135

فرع اول: حکم نیابت در رمی
جمرات.....136

فرع دوم: حکم رمی جمرات از منزل های
بالا.....136

مطلب هفتم: حکم حلق و تقصیر با وسایل برقی
معاصر.....137

مطلب هشتم: عذرهای که گذراندن شب های تشریق را در منا ساقط می
گرداند.....139

مطلب نهم: حکم وکالت در خریدن هدیه و ذبح
آن.....139

مطلب دهم: حکم اتخاذ شعایر الله برای تفریح، استراحت و
خوردن.....140

مطلب یازدهم: حکم گرفتن اجرت و معاش برای اشخاص که حجاج را رهنمای می
کنند.....144

نتیجه گیری.....148

پیشنهادات.....

150

فهرست آیات قرآن

151.....کریم

فهرست احادیث

153.....نبوی

فهرست

156.....اعلام

159.....فهرست منابع و مأخذ

نتیجه گیری

با تحقیق و بررسی از این رساله نتایج ذیل را بدست آورده ام:

- 1- نتیجه گرفتم که تقسیم شریعت به احکام ثابت و متغیر، بخصوص در بخش حج و عمره از جهت سهولت و آسانی برای انسانها است و اینکه احکام ثابت و متغیر حج و عمره بیان گر آن است، که حج و عمره در هر زمان قابلیت عمل را دارا می باشند.
- 2- اینکه بعضی از احکام شریعت از جمله احکام حج و عمره ثابت اند، زیرا تمام مصلحت در آنها شارع دیده است و آن احکام تا روز قیامت قابلیت تطبیق شدن را دارا اند، از جمله بستن احرام و غیره. اما بعضی دیگر از احکام شریعت از جمله احکام حج و عمره متغیر اند، زیرا این احکام به علماء و فقهاء هر عصر و زمان سپرده شده اند، تا آنها مطابق مصلحت مردم به آن احکام اجتهاد نموده و حکم صادر نمایند، مثل حج با وسایل منقله.
- 3- بعضی از احکام حج و عمره ثابت اند و هیچ گاه تغیر نمی خورند، از جمله احرام، طواف، سعی، وقوف به عرفه، گذراندن شب در مزدلفه، گذراندن شب های تشریق در منی، رمی جمرات، حلق و یا تقصیر، هدیه و غیره. اما بعضی از احکام حج نظر به زمان و حالات تغیر می خورد، از جمله بستن احرام از محاذات، حج کردن با وسایل امروزی بشکل سریع در مدت 24 ساعت، طواف و سعی بر وسایل برقی معاصر، رمی جمرات از منازل بالا و غیره.
- 4- حج کردن با هر مال حرام، حج را از گردن حاجی ساقط می گرداند، ولی با این حج ثواب بدست آورده نمی تواند و هم حاجی گنهگار می گردد، پس لازم است تا حج با مال حلال صورت گیرد.
- 5- حج کردن به نیابت از یک شخص درست است، ولی بهتر است تا شخص که به نیابت از شخص دیگری حج می کند، اول خودش حج نموده باشد.
- 6- برای شخص که شروط حج کردن مساعد نگردید و قبل از حج کردن فوت نمود، به نیابت از او لازم نیست تا کسی حج کند و هم از ترک او لازم نیست تا مصارف حج خارج گردد.
- 7- از بعضی احکام متغیر و نوازل حج دانسته می شود که شریعت الهی شریعت جهانی و موافق با عقل و منطق است.
- 8- منظور از احکام متغیر حج، بعضی از موضوعات جدید هستند که قبلاً نصوص شرعی و اجتهاد در مورد شان صورت نگرفته و ضرورت برده می شود تا در مورد شان فقهاء و علماء معاصر اجتهاد نمایند، مثل حج سریع، حج با وسایل جدید برقی، پوشیدن ماسک در جریان حج و غیره.

9- واضح گردید که اجتهاد کردن در مسائل و احکام متغیر از جمله ضروریات جدی و مقصود جلی می باشد، نه به این معنا که در مورد این مسائل و احکام دلایل از نصوص شرعی وجود ندارند، بلکه بخاطر ترجیح میان دلایل معارض و توافق میان دلایل باید اجتهاد صورت گیرد.

10- ضرورت شرعی از اسباب آسانی و تخفیف است و بر بالای آن احکام متعدد فقهی مرتب می گردد، پس شخص که در حالت ضرورت قرار می گیرد، برایش چیزی که قبلاً مباح نبود، مباح می گردد، به همراه رعایت کردن قواعد ضرورت و عدم تجاوز از حدود آن، به همین شکل بعضی از مسائل و موضوعات اند، انسان احساس می کند که به درجه ضرورت به آن رسیده است، در حال که به ضرورت نرسیده است، بنابراین، ضرورت برده می شود تا قواعد و محدودیت برای ضرورت وضع گردد، که حالت ضرورت کدام حالت است؟

پیشنهادات

برای اینکه مردم مسلمان افغانستان راجع به حج و عمره، احکام ثابت و متغیر آنها، فضیلت آنها، آثار آنها، از یک طرف آگاهی بهتر و خوبتر حاصل نمایند و از طرف دیگر به ادای آنها توجه کنند، موارد ذیل را پیشنهاد می کنم:

1- برای پوهنتون سلام که یک پوهنتون علمی است، پیشنهاد می نمایم تا در این عرصه بازم تحقیقات بیشتر و بهتر انجام دهند و این تحقیقات را برای نسل جوان تقدیم نمایند تا با آگاهی از این موضوع، نسل جوان از یک طرف تمرکز شان را به ادای این دو وجیبه که فایده دینی و دنیوی دارند، نموده و از ذهنیت های عدم حج و عمره کردن، که جزء فلاکت، بدبختی و رسوای در دنیا و آخرت دارد خود داری نمایند. بر این اساس موضوع را که من کار کردم، احکام ثابت و متغیر حج و عمره در فقه اسلامی بود و به شکل عام کار شده است، ولی عناوین دیگری است که بهتر است تا روی آنها هم به حیث منوگراف لیسانس و تیزس ماستری قرار گرفته و کار شوند، از جمله: 1- نقش حج و عمره در کاهش جرم، نا امنی و بی ثباتی از نگاه شریعت اسلامی. 2- فضیلت حج و عمره از نگاه شریعت اسلامی 3- پیامد و آثار حج و عمره بر شخص مسلمان. 4- اهداف و حکمت های حج و عمره از نگاه شریعت اسلامی. 5- کیفیت حج و عمره در فقه اسلامی. 6- احکام ثابت و متغیر در زکات و عشر از نگاه فقه اسلامی. 7- احکام ثابت و متغیر روزه از نگاه فقه اسلامی. 8- مواقیت زمانی و مکانی حج و عمره در فقه اسلامی. 8- احکام ثابت و متغیر احرام برای حج و عمره در فقه اسلامی و غیره.

2- برای وزارت ارشاد حج و اوقاف پیشنهاد می‌کنم تا سیستم آگاه دهی را از طریقه های مختلف بیشتر نمایند، تا مردم افغانستان از احکام ثابت و متغیر حج و عمره بخوبی آگاه شوند و این دو وجیبه الهی را بشکل درست و حقیقی آنها انجام داده و از جهالت و نا آگاهی در این بخش خلاص شوند.

3- برای علمای کرام پیشنهاد می‌کنم تا سیستم آگاهی دهی شان را در رسانه های صوتی و تصویری روی این موضوع و سائر موضوعات که احکام ثابت و متغیر دارند، بیشتر نمایند و از اهمیت و ضرورت احکام ثابت و متغیر به مردم بازگو نمایند، در مقابل از عدم آگاهی که سبب ناکامی دنیا و آخرت انسان می‌گردد، مردم را هشدار دهند تا مردم در این قبال آگاهی بهتر و بیشتر پیدا نمایند.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af